

INTERPRETACE FILMU A. WAJDY KATYŇ

Jiří Tůma

Jednou z možností, jak zatraktivnit výuku moderních dějin, je zhlédnutí filmu k probíranému tématu. Možností jak s filmem pracovat je určitě více. V následujícím textu je předložen námět na vyučovací hodinu s postupným pouštěním jednotlivých sekvencí Wajdova filmu Katyň. Po podobně postavené hodině film většinou koluje několik týdnů mezi žáky, kteří se na něj už dodívají v klidu doma.

Vzdělávací oblast: dějepis

Cílová skupina: 2. stupeň ZŠ, SŠ

Cílem hodiny je přinutit žáky nejen k pasivnímu sledování filmu, ale i k přemýšlení nad silou propagandy a k samostatnému uvažování nad možnými viníky katyňského masakru.

Použité zdroje:

Katyň [DVD]. Režie Andrzej Wajda. Akson Studio, TVP S.A., 2007.

Instrukce pro vyučující

Předpokládám, že většina žáků o masakru příliš neví, pokud ano, požádám je o mlčenlivost.

V první fázi je dobré připomenout předválečnou spolupráci nacistického Německa se SSSR a důsledky paktu Ribbentrop-Molotov.

1.

00:03:00 – cca 00:04:00

Jako důkaz pustíme první krátkou sekvenci filmu, v němž se setkávají uprchlíci ze západu Polska a z východu na mostě na řece Wisle.

2.

00:21:08

Záběry ze sovětského záboru, můžeme upozornit na rudé vlajky, portréty Stalina, propagandistický projev v rozhlase. Až do cca 00:22:10, kde můžeme žákům položit otázku typu: Všimněte si mužů u stolu, jaké mají uniformy? Jak je možné, že zde spolu sedí pohromadě Němci s Rusy? apod.

3.

00:45:00

Záběry z Krakova, který patřil do Generálního gouvernementu, tedy německého záboru. Tyto záběry jsou již datovány k jaru 1943, tedy doby, kdy již téměř dva roky zuřila válka na východní frontě. Nám mohou posloužit jako ukázka hledání nacistických symbolů i jako první informace k masakru. Jsou zde již čtena jména obětí.

Tuto ukázkou můžeme doplnit krátkým výkladem o tom, co se v Katyni odehrálo, pokud možno prozatím bez jakýchkoliv indicií, dat, označení viníků a podobně. Katyň u Smolenska pomocí mapy lokalizujeme.

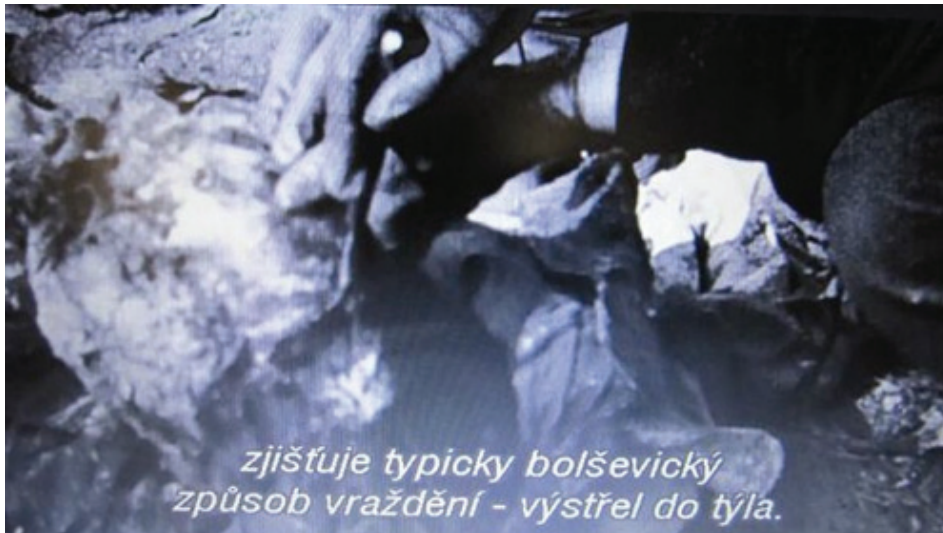

4.

00:52:00 - 00:53:00

Můžeme zahájit investigativní část hodiny. Je možno napsat na tabuli důležité datum, od kterého se bude naše pátrání po vinících odvíjet 22. 6. 1941 – zahájení operace Barbarossa a zásadní otázku nebo úkol: Pokuste se najít viníka tohoto masakru, Německo x SSSR.

Pustíme tedy německý dobový dokument o katyňském nálezu. Upozorníme např. na větu „Typicky bolševický způsob vraždění.“

Možná otázka: Kdy podle Němců mohlo k masakru dojít nejpозději?

5.

01:06:30

Ruský dobový dokument, můžeme upozornit na větu „Oblíbená metoda gestapáckých vrahů.“ Také na dataci, která se zde objevuje. „Popravy nezačaly dříve než na podzim 1941“. Proč zrovna podzim 1941?

Je tedy jasné, že jedna strana „háže“ vinu na druhou. Kdo má pravdu, jaké důkazy nám chybějí, abychom mohli označit viníky? Uved'te příklady možných důkazů. Co myslíte, víme to dnes?

6.

01:32:25

Nechte jen 2 sekundy, pokud nechcete prozradit již nyní vše.

Záběr na náhrobní kámen s vytesaným datem může mít pro myšlení v hodině svůj význam. Tento kámen byl vytesán po válce, může jít o důkaz, který potřebujeme?

Koho by tento nápis obvinil, co by to znamenalo?

Ale my potřebujeme spíše autentické dokumenty, osobní věci exhumovaných, deníky apod.

7.

01:39:50

Zde začíná závěrečná, cca 12-ti minutová drastická sekvence filmu, její celé spuštění bych nechal na zvážení každého učitele. Každopádně nalezený deník je otevřen hrdinkou filmu na datum 7. 4. 1940. Důstojník zde jasně datuje celý masakr a žáci již mohou viníka označit. Jaro 1940 se objevuje i o chvíli později při cestě vlakem apod.

Upozornil jsem zde i na scénu sundávání opasků, kterou můžeme později ještě využít.

8.

01:35:30 – 01:38:50

Po válce. Situace, kdy se sestra zemřelého důstojníka snaží dát na hřbitov náhrobek s nápisem, že její bratr zemřel v dubnu 1940.

Můžeme upozornit na rozhovor s hrobníkem, který na otázku „Jak dlouho to bude trvat?“ odpoví: „Práce asi 20 minut, zbytek ani ne tolik.“

Řešení se objeví hned vzápětí, žena je ihned zatčena, vyslýchána a odvedena do sklepa. Před vstupem do sklepa musí odevzdat opasek.

Už jsme to dnes ve filmu viděli?

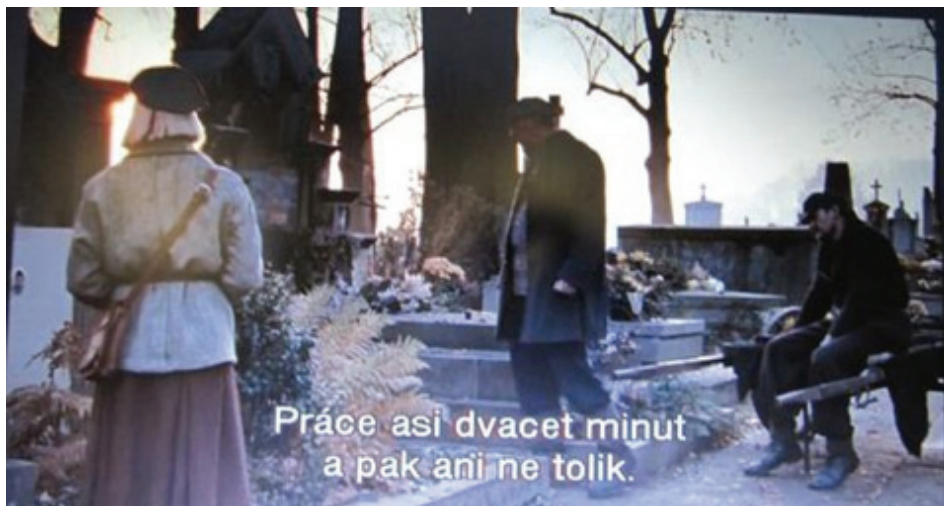
Možné otázky: Jaký byl v Polsku režim po II. světové válce?

Jak tedy pro Poláky zněla oficiální verze?

Co komunistický režim dělal s těmi, kteří odporovali, nebo vystupovali s protichůdným názorem nejen na tuto záležitost, nebo si příliš mnoho pamatovali?

Odevzdání opasku v této části mohlo být jen náhodnou shodou, nebo jde o symboliku?

(Obě odpovědi jsou správné, nikdo z nás není režisérem filmu.)

Samozřejmě možností, otázek i dalšího využití tématu se nabízí více. Určitě stojí za připomenutí katyňská tragédie z dubna 2010, kterou mnozí žáci mají ještě v paměti, a její souvislosti s válečnými událostmi.

Malá rada na závěr: Určitě je lepší film stáhnout přímo do počítače, zamezíte tím „sekání se“ disku a celou manipulaci s filmem urychlíte.